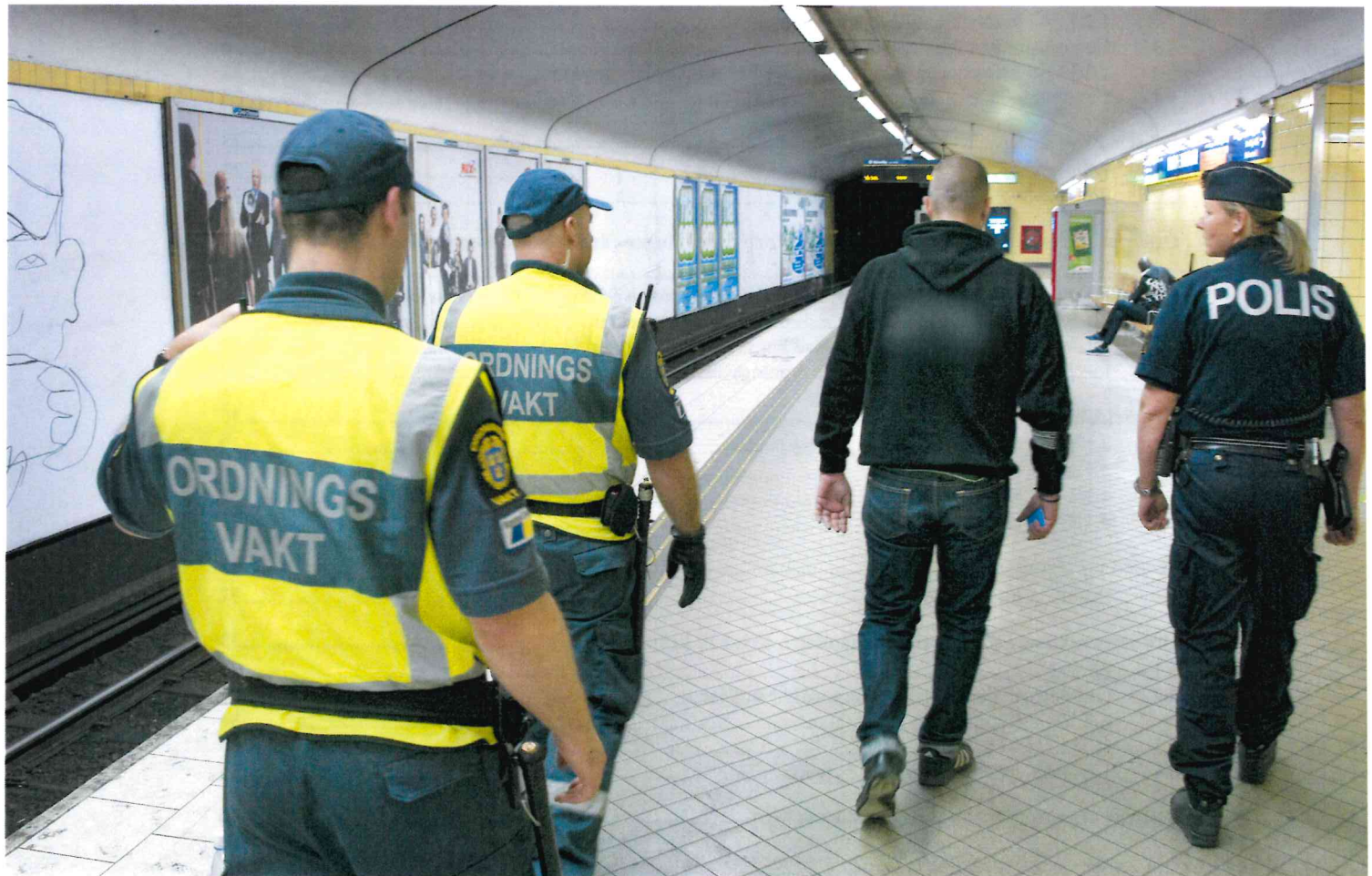

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert

Rapport A220.423/2019

Polismyndigheten, Nationell samordning, Nationella operativa avdelningen november 2019

Innehåll

Innehåll.....	2
1 Sammanfattning.....	5
1 Förmåga, utrustning och utbildning.....	9
1.1 Förslag rörande förmåga, utbildning och utrustning:.....	9
1.1.1 Förmåga, utbildning och utrustning.....	10
<i>En ordningsvaks olika utbildningar:.....</i>	<i>11</i>
1.1.2 Förslag avseende önskat läge rörande utbildningar.....	11
1.1.3 Utbildning för förordnande enligt 3§ LOV med nuvarande lagstiftning.....	12
1. Ordningsvaktens roll.....	12
2. Mentala kunskapsområdet.....	13
3. Konfliktreducerande kommunikation.....	13
□ Lågaffektivt bemötande (LAB).....	13
4. Taktik.....	14
5. Livräddande åtgärder.....	15
6. Fysiska tekniker och metoder.....	15
7. Juridik.....	15
1.1.4 Utbildning för förordnande enligt 3§ LOV – om lagförslag antas.....	15
1.1.5 Lagförslag.....	16
Transport av omhändertagna och frihetsberövade.....	16
Möjlighet att identifiera personer vid brott av enklare beskaffenhet.....	17
Ordningsvaktens befogenhet att förstöra alkohol.....	18
1.1.6 Förekunskapskrav, handledning och förordnande.....	19
1.2 Nationell enhetlig process för antagning till grundutbildningen för ordningsvakter.....	19
1.2.1 Polisutbildningen bör kompletteras.....	20
1.3 Gemensamt kommunikationssystem.....	20
1.3.1 Erfarenheter från pilotprojekt Rakel till ordningsvakter.....	21
1.4 Utrustning.....	23
2 Polisen 2024.....	23
2.1 Förslag:.....	23
2.2 Polisens övergripande mål inför 2024.....	23
3 Otillåten påverkan, tystnadsplikt, bisysslor och utredningar rörande ordningsvakter.....	26
3.1.1 Förslag.....	26
3.1.2 Handläggning av ärenden om brott alternativt felaktigt handlande av ordningsvakt.....	26
3.1.3 Utbildning av påverkansbrott mot ordningsvakter.....	27
3.1.4 Utbildning ska ge en ökad kunskap om risk för otillåten påverkan.....	27
3.2 Ideellt arbete och bisyssla rörande ordningsvakter.....	29
4 Omvärldsbevakning.....	30
4.1.1 Omvärldsbevakning av tre länder.....	30
4.1.2 Nederländerna.....	30
4.1.3 Schweiz.....	31
4.1.4 Israel.....	31
5 IT-stöd för ordningsvakter.....	32
5.1 Beslut, ta fram IT-stöd för:.....	32
6 Ordningsvaktens roll vid särskild händelse, kris och krig.....	33
6.1 Förslag.....	33
6.2 Ordningsvaktens förmåga vid särskild händelse.....	33
6.2.1 Kris.....	34
6.3 Krig.....	35
6.4 Lagändringsförslag rörande visitation.....	35
7 Polisens organisation rörande ordningsvakter.....	36

Förord

Förstudien, *Hur Polismyndigheten tillsammans med 8300¹ ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert*, fastställdes i juni 2019 av Stefan Hector, chefen för Operativa enheten (OE). En beställning av Mats Löfving, chefen för Nationella operativa avdelningen (NOA), om ett beslut rörande inriktning av ordningsvakternas arbetsuppgifter och förmåga, ligger till grund för arbetet. Ett projektdirektiv upprättades i juli 2019.

Arbetet leds av en styrgrupp med Utvecklingschefen Anders Hall som ordförande, projektledare är Eva Fredriksson NOA. I projektet deltar Rättsavdelningen som är processägare, samtliga regioner, avdelningar samt Bevakningsbranschens yrkes- och arbetsmiljönämnd (BYA) och Säkerhetsföretagen. Avstämningar i vissa delar har genomförts med Särskilda utredningar, Sveriges kommuner och landsting (SKL), Nationella rådet för järnvägskommunikation och Trafikverket. Slutredovisningen bygger på rapportering från sju arbetsgrupper:

1. Ordningsvaktens förmåga, utbildning och utrustning
2. Samverkan med ordningsvakter för att nå polisens mål 2024
3. Otillåten påverkan, tystnadsplikt, bisysslor och utredningar rörande ordningsvakter
4. Omvärldsbevakning
5. IT-stöd för ordningsvakter
6. Ordningsvaktens roll vid särskild händelse, kris och krig
7. Polisens organisation rörande ordningsvakter

Projektet syftar till att utröna hur en utvecklad samverkan med ordningsvakter kan bidra till polisens övergripande mål för 2024. Arbetet ska ligga till grund för ett nationellt beslut rörande inriktning av ordningsvaktens uppdrag och förmåga samt en samverkan mellan polis och ordningsvakter som bygger på en organisation, inte på några få engagerade medarbetare.

Polismyndigheten har ett ansvar, ordningsvakter utbildas och förordnas av polisen, som också sköter tillsynen. Ordningsvakter lyder under Polismyndigheten och är skyldiga att lyda polismans order som rör tjänsten som ordningsvakt. Ordningsvakten har rapporteringsskyldighet gentemot polisen och ska lämna rapport när de får kännedom om brott.

¹ Juni 2019, A220.423/2019

Polismyndigheten har tidigare, i en framställan, presenterat förslag avseende lagändring till Justitiedepartementet daterat 180619 (A259.611/2018).

I det fortsatta arbetet ska konsekvensanalyser, nyttoberäkningar och ekonomiska bedömningar genomföras i vissa delar innan underlaget presenteras för beslutsfattaren.

Det finns cirka 8300 aktiva ordningsvakter samt ca 525 platser som beslutats av Polismyndigheten efter särskild prövning enligt LOV 3§ lagen (1980:578) om ordningsvakter och som är en möjlighet att förordna ordningsvakter om det finns ett särskilt behov och är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt t.ex. i köpcentrum, vid buss- och tågstationer och områden i lokalsamhället. Utökningen av LOV§3 områden och antalet ordningsvakter som tjänstgör i dessa områden har inneburit förändringar. Idag finns fler synliga och mobila ordningsvakter i lokalsamhället vilket också ställer krav på över- syn av ordningsvakternas uppdrag och förmåga men även hur polisen ska samverka för att på bästa sätt nå resultat. Ordningsvakterna står formellt under polismyndighetens befäl men är anställda av externa företag som i sin tur kan anlitas av t.ex. kommuner.

1 Sammanfattning

Enheten vid Nationella operativa avdelningen föreslår följande:

1. *Inför en differentierad utbildning för ordningsvakter genom ändring av FAP 670-1 samt att en enhetlig fortbildning tas fram avseende innehåll och tidsintervall.*
 Ordningsvakter har olika uppdrag och olika behov av förmåga beroende på förordnandeområde. En ordningsvakt som t.ex. verkar inom ett LOV§3-område har ett uppdrag som är mer mångfacetterat och behöver därför en fördjupad utbildning.
2. *En process för antagning till ordningsvaktsutbildningen som blir mer enhetlig för att säkerställa att vi får personer som är rätt lämpade för uppdraget, samt se över möjligheten att anlita Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM).* En skillnad mellan polisens och externa utbildningsföretag är att de elever som antas till polisens ordningsvaktsutbildning genomförs lämplighetsprövningen innan en person antas till grundutbildningen. Om möjligheten finns att anlita TRM kan det bidra till en ökad nationell enhetlighet.
3. *Att polisutbildningen kompletteras avseende en ordningsvakts befogenheter samt polisens roll som förman.* Arbetsgruppen bedömer att det finns ett behov av ökad kunskap inom Polismyndigheten rörande ordningsvakter befogenheter men också vilket ansvar det innebär i de fall polisen övertar förmanskapet.
4. *Att sambandssystemet Rakel införs – och att alternativ 3 utreds (uthyrning till ordningsvakter) - i syfte att förbättra samverkan mellan polis och ordningsvakter samt förbättra förutsättningarna för att polisen ska kunna leda ordningsvakter.*
 En förstudie är genomförd av Utvecklingscentrum Bergslagen och en pilot pågår som innebär att ordningsvakter i flera polisregioner lånar Rakel av Polismyndigheten. En nyttoanalys/nyttoberäkning pågår.
5. *Att genom dialog med bevakningsbranschen skapa förutsättningar för att säkerställa att ordningsvakten har rätt anpassad utrustning för uppdraget genom att branschen tar fram rutiner för statistik avseende tillbud och arbetsskador rörande ordningsvakter.*
 Det behövs underlag som visar ordningsvaktens tillbud och arbetsskador i syfte att kunna bedöma om det finns behov av ytterligare eller ändrad utrustning.
6. *Att införa en nationell samverkansmodell.*
 Arbetsgruppen förordar i nuläget en samverkansmodell som är utvärderad av Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och som Beredningsenheten vid Noa föreslår som modell i polisens arbete rörande utsatta områden. En förutsättning för samverkan är att det finns en modell som bygger på or-

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

ganisation och inte på "eldsjälar". En nationell grundmodell med möjlighet till lokal anpassning som bidrar till att polis, kommun och andra aktörer vet vem som har ansvar för vad. Om samverkansgruppen har en gemensam lägesbild, analys, prioritering, uppföljning samt en plan för genomförande ges förutsättningar för en ökad trygghet i det offentliga rummet. En metod att minska och förebygga otrygghet genom tidiga insatser när problem uppstår eller är på väg att kunna hända.

7. *Genomför ett pilotprojekt, enligt Soft" policing at hot spots – do police community support officers work? A randomized controlled trail, inom ramen för t.ex. Rimfrost som är en nationell särskild händelse.*
Ett arbete som PCOS (Police Community Support Officer) utför, PCOS motsvarar Englands ordningsvakter. Studien visar att vakterna genom sin närvaro på hot spots områden kan bidra till minskad brottslighet och färre våldsbrott. Kortfattat kan studien beskrivas med att 15 minuters närvaro av vakter vid hot spots områden fyra gånger per dygn ger resultat.
8. *Särskilda utredningars förordning (SFS 2014:1106) om handläggning av brott av anställda inom polisen och vissa befattningshavare även ska omfatta ordningsvakter avseende utredningar och spaningsuppslag som skett både i och utanför tjänsten. SU ska underrätta RA för hantering av frågan om ordningsvaktsförordnanden.*
För att kunna sätta in rätt insatser, t.ex. information, utbildning eller säkerhetsåtgärder behöver Polismyndigheten kunskap om ordningsvakters brottslighet. Att brottsutredningar med misstänkta ordningsvakter handläggs i ett lokalpolisområde av poliser som känner ordningsvakterna kan innebära att förtroendet för båda parter ifrågasätts. Det finns tips om att enstaka ordningsvakter har olämpligt samröre med kriminella personer, SU har möjlighet att bedriva spaning, en spaning som polisen i lokalpolisområdet inte behöver känna till vilket bidrar till att minimera risken för att ordningsvakten får information om spaningsinsatsen.
9. *Att utbildning om risk för otillåten påverkan bör ingå i grund- och fortutbildningen.*
Ordningsvakter är fysiskt på plats och har ofta en stark lokal närvaro. Ordningsvakter träffar allmänhet, klienter, patienter, kunder etc. i sitt arbete. Många direkta kontakter är en riskfaktor för hot, våld och trakasserier. Yrken med hög risk är de som kan komma i kontakt med aggressiva och provocerande människor t.ex. sjukvårdspersonal, ordningsvakter, poliser och vårdare. I projekt Medarbetarskydd visar enkätresultatet att 62 procent av ingripandepoliserna och 56 procent av arrestvakterna utsätts för minst ett subtilt hot, som inte utgör eller kan bevisas vara ett brott, under en tolv månadersperiod. Motsvarande siffror för trakasserier är 26 respektive 27 procent. Att siffrorna rörande subtila hot mot ordningsvakter skulle vara lägre är föga troligt, därför bör ordningsvakter genom utbildning, grund- och fortutbildning, ges bättre förutsättningar att stå emot otillåten påverkan.

10. *Att ta ställning för vilka bissysslor/ sidouppdrag som är förenliga med uppdraget som ordningsvakt. Polismyndigheten ska ha kontroll över vilka bissysslor/ sidouppdrag ordningsvakter har eftersom yrket innebär ett myndighetsutövande.*

Polismyndigheten bör ha en uppfattning om bissysslor för ordningsvakter t.ex. om det finns sidouppdrag som är inte är förenliga med uppdraget som ordningsvakt. Det finns uppgifter om ordningsvakter som arbetar ideellt vid vissa evenemang.

11. *IT-stöd avseende tjänstgöringsanmälan och avrapportering tas fram. Detta finns med i IT-planen för 2020 och kravställningen har påbörjats och en prototyp har presenterats.*

12. *3§ LOV- utbildningen ska kunna ge en fördjupad kunskap avseende vad som förväntas av en ordningsvakt vid särskild händelse.*

Förmågan hos ordningsvakter att stödja polismyndigheten vid särskild händelse varierar över landet enligt polisregionerna. Polismyndigheten har inte kravställt vilken förmåga en ordningsvakt ska ha vid dessa situationer. Många gånger är ordningsvakter först på plats vid skjutningar, sprängningar eller olyckor. I fortbildning och grundutbildning för ordningsvakter finns ett teoretiskt block om två timmar som behandlar medvetandehöjning kring terrorism. I den föreslagna 3§ LOV-utbildningen ska ordningsvaktens roll vid särskild händelse ingå. En ordningsvakt ska känna till vilka åtgärder som leder till en minskning av skador vid ett eventuellt attentat t.ex. arbete med folkmassa och in alternativt utrymma. En ordningsvakt ska känna till vilken information polis, räddningstjänst och sjukvård behöver få vid en skadeplats. Även en teoretisk del avseende CBRN-E och farliga föremål ska ingå.

13. *Polisregionerna ska kontakta säkerhetsföretagen för om möjligt samplanera och genomföra övningar med ordningsvakter i syfte att öka förmågan vid större händelser.*

Polisregionerna behöver med största sannolikhet stöd av ordningsvakter vid en krissituation, ordningsvakter har ofta lokalkännedom och känner till var t.ex. nödutgångar finns.

14. *Att ordningsvakter, vid händelse av krig, i möjligaste mån kan fortsätta verka i sitt grunduppdrag d.v.s. upprätthålla allmän ordning, vilket innebär att ordningsvaktens krigsplacering bör ses över.*

Polisen är en del av det civila försvaret vars syfte är att skydda befolkningen, säkerställa samhällsviktiga funktioner samt ge stöd till Försvarsmakten i händelse av höjd beredskap och krig. Polislagen gäller även i krig och Polismyndighetens ansvar för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp kvarstår. Polismyndigheten saknar uppgifter om hur många ordningsvakter som är krigsplacerade samt om det får konsekvenser för förmågan att upprätthålla allmän ordning om ordningsvakter som är svenska medborgare krigsplaceras till andra uppdrag.

15. *Att samverkan ska ske med säkerhetsföretag vid en särskild händelse, kris eller krigssituation t.ex. rörande samband via ledningscentraler och stabsarbete.*

Polismyndigheten bör ta fram en rutin som ger svar på hur polisens stabsfunktion för samverkan och ledningen för säkerhetsföretagen ska fungera samt hur akut information ska skickas till ordningsvakter.

Rekommendationer rörande lagändringar lämnas över till Rättsavdelningen för bedömning:

- ✓ möjlighet till en utökade registerslagningar
- ✓ transport av omhändertagna och frihetsberövade
- ✓ möjlighet att identifiera personer vid brott av enklare beskaffenhet
- ✓ befogenhet att förstöra alkohol
- ✓ att ordningsvaktsförordnande ska gälla i fem år
- ✓ översyn av tillstånd för § 3 LOV-områden
- ✓ regler om tystnadsplikt avseende säkerhet i stort, inte enbart uppgifter om enskild, bör ses över
- ✓ att i ett 3§ LOV-område, t.ex. vid en förhöjd hotbild kunna genomföra visitationer vid ingång till centralstationer och dylika platser
- ✓ möjlighet för ordningsvakter att arbeta brottsförebyggande

1 Förmåga, utrustning och utbildning

1.1 Förslag rörande förmåga, utbildning och utrustning:

1. Differentierad utbildning, grund och särskild utbildning genom ändring av FAP 670-1 samt säkerställa en enhetlighet av fortutbildning rörande innehåll och tidsintervall.
2. Nationell enhetlig process för antagning till ordningsvaksutbildningen som säkerställer att vi får personer som är rätt lämpade för uppdraget samt en utökad möjlighet till registerslagningar.
3. Polisutbildningen ska kompletteras avseende ordningsvaktens befogenheter samt polisens roll som förman.
4. Införa sambandssystemet Rakel – enligt alternativ 3 (uthyrning till ordningsvakter men även juridisk person, t.ex. auktoriserade bevakningsföretag och kommuner) - i syfte att förbättra samverkan mellan polis och ordningsvakter samt förbättra förutsättningarna för att polisen ska kunna leda ordningsvakter.
5. Lagändringsförslag rörande:
 - transport av omhändertagna och frihetsberövade
 - möjlighet att identifiera personer vid brott av enklare beskaffenhet
 - ordningsvaktens befogenhet att förstöra alkohol
 - ett ordningsvaktsförordnande ska gälla i fem år
6. Genom dialog med bevakningsbranschen skapa förutsättningar för att säkerställa att ordningsvakten har rätt anpassad utrustning för uppdraget genom att branschen tar fram rutiner för statistik avseende tillbud och arbetsskador rörande ordningsvakter.

1.1.1 *Förmåga, utbildning och utrustning*

En ordningsvakt kan arbeta enligt:

2§ LOV vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som avses i 2 kap ordningslagen t.ex. vid krogar, campingplatser och idrotts-evenemang.

2a§ LOV vid säkerhetskontroller i domstol

2b§ LOV vid säkerhetskontroller vid offentliga sammanträden

3§ LOV som patrullerande ordningsvakt i ett geografiskt område t.ex. köpcentrum, kollektivtrafik, torg och ibland hela stads kärnor

En ordningsvakt får:

Beslagta alkoholhaltiga drycker om den som innehar alkoholen är på en plats där ordningsvakten tjänstgör och där detta inte är tillåtet.

Omhänderta berusade som inte kan ta hand om sig själv eller utgör en konkret fara för sig själv eller andra.

Omhänderta den som stör den allmänna ordningen, utgör en fara för den allmänna ordningen samt om någon är på väg att begå brott.

Envars gripa den som begår brott med fängelse i straffskalan vid bar gärning och flyende fot.

Utföra skyddsvisitationer för att säkerställa att en person inte har några farliga föremål.

Bruka det våld som krävs för att utföra arbetet, våldet ska dock alltid vara försvarligt.

En ordningsvakt har:

Tjänstemannaskydd, ett förstärkt rättskydd, hot våld eller förgripelse mot tjänsteman bedöms som allvarligare.

Uniform, batong och handfängsel och kan för vissa ordningsvakter, vid vissa speciella tillfällen kompletteras med skyddshjälm, skjutvapen och hund.

80 timmars grundutbildning med möjlighet till särskild utbildning för säkerhetskontroll i domstol och allmänna sammanträden samt en arena-utbildning. I samband med förnyande av ordningsvaktsförordnanden var tredje år ansvarar Polismyndigheten för en fortbildning.

*En ordningsvaks olika utbildningar:**Grundutbildning*

Grundutbildning enligt *bilaga 1* FAP 670-1 (10 dagar) är ett föreskrivet krav för att kunna förordnas med stöd av 2 och 3 §§ LOV.

Särskilda utbildningar

Särskild utbildning enligt *bilaga 2* FAP 670-1 (16 lektionstimmar) för att kunna förordnas med stöd av 2 a och 2 b §§ LOV (säkerhetskontroll i domstol m.m.)

Särskild utbildning enligt *bilaga 3* FAP 670-1 (30 lektionstimmar) för att kunna få utföra bevakning vid arena (högriskmatcher)

Fortbildning

Fortbildning enligt 4 kap. 4 § FAP 670-1 (20 lektionstimmar) ska genomföras av den som på nytt ansöker om förordnande som ordningsvakt

1.1.2

Förslag avseende önskat läge rörande utbildningar*Grundutbildning – 2 § LOV*

Grundutbildning för ordningsvakt ska även fortsättningsvis omfatta 10 dagar men endast berättiga till ett förordnande enligt 2 § LOV, arbete vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar som t.ex. vid restauranger och entréer. Innehållet i utbildningen ska dock ses över för att bättre motsvara kravet på den förmåga som krävs för att utföra arbete med stöd av 2 § LOV. Bl.a. behövs mer kunskap om risk för otillåten påverkan.

Ett avsnitt om ordningsvaktens arbetsmiljö ska ingå i grundutbildningen, avseende tillfällen polisen ger order till ordningsvakten.

Den reviderade grundutbildningen ska vara tvingande för att ges tillträde till övriga föreskrivna utbildningar för ordningsvakt. I arbetet med att ta fram en differentierad utbildning bör de nuvarande särskilda utbildningarna ses över för att eventuellt ingå i grundutbildningen eller i den föreslagna särskilda utbildningen för förordnande enligt 3 § LOV.

Skälet till att skapa en differentiering med en särskild 3 § LOV-utbildning istället för att utöka grundutbildningens omfattning är bl.a. att en utökad grundutbildning skulle leda till ökade kostnader för alla som vill bli ordningsvakt – oavsett vilket uppdrag som denne ska utföra. Generellt ökade kostnader har betydelse då ordningsvakter, förordnade med stöd av 2 § LOV, inte sällan är extra- eller deltidsanställda, till skillnad från ordningsvakter förordnade med stöd av 3 § LOV, där majoriteten är heltidsanställda i auktoriserade bevakningsföretag.

Ökade instegskostnader till ordningsvaktsyrket till följd av höjda kostnader för grundutbildning skulle därför kunna innebära en risk för brist

på ordningsvakter i glesbyggd. Ökade kostnader för de som ska förordnas med stöd av 3 § LOV ser Bevakningsbranschens företrädare i den arbetsgrupp som arbetat med frågan inte som något hinder, då en sådan ordning skulle bli konkurrensneutral då den s.a.s. slår lika för alla auktoriserade bevakningsföretag.

Polismyndigheten får enligt 6 § ordningsvaktsförordningen (1980:589) (OF) meddela föreskrifter om utbildningens utformning och genomförande. Polismyndigheten äger m.a.o. själv rätten att utforma och ändra innehållet i den utbildning som ordningsvakt ska genomgå för att kunna förordnas. I enlighet med 6 § OF finns i Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd, RPSFS 2017:10, FAP 670-1 tre bilagor där utbildning för ordningsvakt är föreskriven.

Särskilda utbildningar

Utbildning för säkerhetskontroll i domstol, § 2a LOV, och säkerhetskontroll vid offentliga sammanträden, § 2b LOV, föreslås vara oförändrade avseende innehåll och antal timmar, likaså den utbildning som riktar sig till ordningsvakt som tjänstgör vid idrottsevenemang, ordningshållning på arena. Eventuellt kan dessa utbildningar integreras i grund eller i den särskilda utbildningen för förordnande enligt 3§ LOV.

Förslaget är att Polismyndigheten ska ändra FAP 670-1 så att en särskild utbildningsbilaga föreskrivs för den som ska förordnas med stöd av 3 § LOV. Detta motiverat med att ordningsvakter som arbetar i § 3 LOV-områden många gånger har ett mer mångfacetterat arbete än det som utförs med stöd av 2 § LOV.

Förslagen till ändring i FAP 670-1 görs för att säkerställa att ordningsvakter har den förmåga som krävs för att enligt gällande rätt bidra till att upprätthålla allmän ordning samt samverka med polisen. Sammantaget krävs en högre förmåga än vad den nuvarande utbildningen för ordningsvakt ger.

1.1.3 **Utbildning för förordnande enligt 3§ LOV med nuvarande lagstiftning**

Utbildningen för förordnande enligt 3§ LOV ska omfatta ca 10-15 dagar och innehålla en fördjupning inom följande sju kunskapsområden:

1. Ordningsvaktens roll

- Samverka
- trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete

Ordningsvakter som arbetar i § 3 LOV-områden har många gånger ett mer mångfacetterat arbete än det som utförs med stöd av 2§ LOV. Inte sällan finns en problembild i ett § 3 LOV-område vilket innebär att ordningsvakten patrullerar och aktivt söker upp ungdomar som stör den allmänna ordningen.

Ordningsvakter bör få grundläggande kunskap i brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. Kunskap om vad en ordningsvakt kan göra för att förhindra att brott sker och att människor inte ska känna sig otrygga och vara rädda för att drabbas av brott. I utbildningen bör uppdrag för samhällets olika aktörer ingå.

2. Mentala kunskapsområdet

- Stresskunskap
- Mental förberedelse
- Akut stresshantering

Ordningsvakter möter en rad olika situationer som utsätter honom eller henne för stark mental press som utlöser olika typer av stressreaktioner. Den som fått möjlighet att tänka igenom denna typ av situationer och skapat mental förberedelse har större möjlighet att hantera konsekvenserna av stressen och därigenom också större möjlighet till ett professionellt och välavvägt agerande.

Att kunna hantera stress på lång sikt är också en viktig faktor för god hälsa och att kunna fungera i uppdraget över tid.

3. Konfliktreducerande kommunikation

- Lågaaffektivt bemötande (LAB)
- Psykisk ohälsa
- konfliktreducerande metoder

Den egenskap eller arbetsredskap som ordningsvakter uppfattar att de har mest nytta av är den kommunikativa förmågan.

En ordningsvakt som arbetar i köpcentrum, vid en centralstation, torg eller i en stadskärna ska exempelvis enskilt eller i samverkan med andra aktörer, t.ex. polis och socialtjänst, kunna arbeta trygghetsskapande och reducera risken för konflikter i möten med störande ungdomsgäng, missbrukare och människor med psykisk ohälsa. Att möta människor varje dag i olika livssituationer, med olika behov i en rad olika situationer kan innebära särskilda utmaningar, som exempelvis vid ingripande,

suicidhot, men också i vardagliga situationer i mötet med individer som har olika funktionsnedsättningar t.ex. neurologiska och neuropsykiatriska.

Ordningsvakter arbetar i samma miljöer som poliser vilket talar för att ordningsvaktens förmåga behöver förstärkas avseende lågaffektivt bemötande.

Enkätresultat visar att cirka sju av tio poliser i yttre tjänst utsätts för minst ett påverkansförsök under en tolv månaders period och att cirka åtta av tio försök utförs ”ansikte mot ansikte”. Med anledning av denna kunskap kan det enligt projektet antas att vissa påverkansförsök och trakasserier kan förebyggas genom mer utbildning i bemötandefrågor. Medarbetarprojektet inom Polismyndigheten föreslår att HR-avdelningen ska skapa en utökad, effektivare och mer enhetlig utbildning i bemötandefrågor.

Att arbeta förebyggande med bemötandefrågor och korruption är viktigt. I en engelsk studie drogs följande slutsats: att det inte endast är individen utan kulturen som är mekanismen bakom oönskat beteende. För att bekämpa det behöver man alltså arbeta med mer än med sanktioner mot enskilda.

4. Taktik

- förståelse för grunderna i det taktiska kunskapsområdet i polisiär konflikthantering
- arbete med folksamling (AMF) ev. inklusive arenautbildning
- ordningsvaktens roll vid allvarliga samhällsstörningar och krig samt förmåga att arbeta vid särskild händelse
- grundläggande CBRN-E

För att utveckla samverkan mellan polis och ordningsvakt bör kunskap om grunderna i polisens taktik och tillhörande nomenklatur ingå i syfte att skapa förståelse. Att ordningsvakter har kännedom om polisens arbete med folksamling skapar förutsättningar för att kunna samverka vid större evenemang och andra situationer där hantering av större folksamlingar ingår.

Att säkerställa förmågan att arbeta vid allvarliga samhällsstörningar men också i situationer då beredskapen höjs eller till och med krig, utifrån ordningsvaktens uppdrag, samt få grundläggande kunskaper rörande CBRN-E ska ingå i utbildningen.

Gemensamma utbildningar, antingen i blandade grupper eller att respektive yrkesgrupp utbildas var för sig, kan vara en väg att gå för att få till ett enhetligt bruk av begrepp, samt förhållningssätt till personer som ordnings-

vakter och poliser möter kan underlätta i det vardagliga arbetet för skapa en säkrare arbetsmiljö.

5. Livräddande åtgärder

- Livräddande åtgärder (CABCDE)
- Förväxlingssjukdomar samt skaderisker och dödsorsaker i samband med ingripande med våld

Ordningsvakten bör ha samma utbildning i akutsjukvård som polisen har med fokus på den typ av skador och sjukdomar som ordningsvakter vanligtvis möter samt få kunskap om sjukdomar som lätt förväxlas med t.ex. alkoholberusning.

6. Fysiska tekniker och metoder

Inom kunskapsområdet ska det finnas möjlighet att genom övning förbättra färdigheter inom olika områden. Det bör poängteras att en utökad utbildningstid ska bidra till att träna på redan framtagna metoder som en ordningsvakt ska använda. Syftet är att ordningsvakten ska få förutsättningar att bli bättre rustad för att upprätthålla allmän ordning.

7. Juridik

En ordningsvakt som verkar över ett större område och sannolikt i flera olika miljöer kommer att behöva ingripa i mer skiftande men sannolikt även mer komplexa situationer. För detta krävs en såväl fördjupad som breddad juridisk kompetens för att säkerställa att ingripanden sker på ett rättssäkert och proportionerligt sätt.

1.1.4

Utbildning för förordnande enligt 3§ LOV – om lagförslag antas

Arbetsgruppen har även haft i uppdrag att vara framåtblickande, att ta fram ett önskat läge. Arbetsgruppen föreslår att i översynen av lagen om ordningsvakter ska det utredas vilka möjligheter ordningsvakter har att kunna avsluta påbörjade ingripanden utan att polis behöver tillkallas.

Utökade befogenheter för ordningsvakter skulle kunna innebära utökade möjligheter för polisen att fokusera på insatser mot t.ex. skjutningar, gängkriminalitet, brott mot särskilt utsatta brottsoffer och narkotikabrott. Exempel kan vara en ordningsvakt som omhändertar en berusad person enligt LOB, efter distansbeslut av polis, får tillåtelse att ombesörja att den omhändertagna personen förs till en tillnyktringsenhet.

Utbildningen behöver kompletteras inom följande områden om lagförslag antas som ger ordningsvakter befogenhet att:

- transportera omhändertagna och frihetsberövade
- identifiera gärningspersoner vid brott av enkel beskaffenhet

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

- förstöra alkohol av ringa värde
- visitera

Om beslut tas avseende ett gemensamt kommunikationssystem t.ex. Raket ska utbildning kompletteras.

1.1.5

Lagförslag

Transport av omhändertagna och frihetsberövade

I den kommande översynen av lagen (1980:578) om ordningsvakter bör möjligheten för ordningsvakter att själva transportera frihetsberövade personer utredas.

Med dagens teknik borde polisen kunna ta distansbeslut om att särskilt utbildade ordningsvakter, i särskilt utrustade fordon ska få utföra transport av en frihetsberövad till sjukhus eller polisstation.

Det bemyndigande som Polismyndigheten har enligt ordningsvaktsförordningen att föreskriva om bl.a. ordningsvaktsutbildning och utrustning innebär att polisen kan föreskriva om begränsningar avseende vilka ordningsvakter som skulle få utföra sådana transporter, vilken utbildning dessa skulle ha samt vilken typ av fordon som skulle få användas. Vad gäller utbildning så skulle en sådan kunna ges särskild inriktning på relevanta kunskaper i sjukvård och sjukdomstecken, och avseende fordon på för ändamålet anpassad utformning, inredning samt sjukvårdshjälpmedel.

I dag får ordningsvakter gripa eller omhänderta personer i avvaktan på att polis ska komma till platsen. Polisen kan överta frihetsberövandet och genomför transporter till sjukhus/tillnyktringsenhet eller till polisstation.

Enhetlig statistik saknas men enligt uppgift från ett bevakningsföretag får ordningsvakter i Stockholm vänta på polis i cirka 45-50 minuter. Till det ska adderas tid för polisen att köra till platsen där ordningsvakten har den omhändertagna, inhämta uppgifter rörande tid samt vilka som har omhändertagit och sedan köra till sjukhus eller polisstation. Ordningsvakten har också en skyldighet att avrapportera eventuella tvångsmedel.

Under projektet har regionerna bidragit med erfarenhetsberättelser. En polispatrull från en medelstor stad fick åka 16 mil för att hämta en berusad person som ordningsvakter omhändertagit. Sträckan från platsen för omhändertagandet och polisstationen var ca 700 meter.

Som stöd för den ordning som förslås har Polismyndighetens Tillsynsenheten² gjort en inspektion av polisens rutiner vid omhändertaganden enligt LOB. Inspektionen visar bland annat tillnyktringsverksamheten skulle kunna utföras av annan aktör än Polismyndigheten. Det skulle

² Tillsynsrapport 2019:2 LOB

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

kunna vara en transportgrupp som bemannas av ordningsvakter med särskild utbildning.

Ovanstående resonemang rörande transporter ligger i linje med polisens strategiska beslut avseende att renodla och samverka.

Möjlighet att identifiera personer vid brott av enklare beskaffenhet

Ordningsvakt bör, efter distansbeslut av polis, ges samma rätt som polisman att med stöd av 19 § 1 st Polislagen (1984:387) identifiera den som gripits.

Ordningsvakter har idag samma rätt som envar att gripa någon på bar gärning eller flyende fot vid brott med fängelse i straffskalan. Vid ett sådant gripande får ordningsvakten, om det är nödvändigt, av säkerhetsskäl genomföra en skyddsvisitation enligt 19 § 1 st polislagen för att eftersöka farliga föremål.

I nuläget innebär detta att en ordningsvakt som griper en person på bar gärning ska tillkalla polis. Tillkallad polisman får då med stöd 19 § 1 st. polislagen genomföra en kroppsvisitation för att kunna fastställa identiteten på personen.

Inte sällan är det fråga om enklare brott där polismannen genomför en identifiering av den gripne, håller ett förhör samt släpper personen efter kontroll att denne inte är efterlyst.

Denna typ av ärenden är idag tidskrävande för polisen, inte minst utanför tätorter, där det inte sällan blir fråga om flera timmars väntetid på att polis ska kunna komma på plats.

Förslaget är därför att ordningsvakt ska ges befogenhet att genomföra kroppsvisitationer enligt 19 § PL 1 st för att fastställa identiteten på den gripne. Om så får ske, kan ordningsvakt kontakta polis för att dels informera om gripandet, dels låta polisen kontrollera om den gripne är efterlyst eller inte. I ett framåtblickande perspektiv skulle även polis via radiosystem eller via telefon kunna genomföra ett förhör med den misstänkte via distans.

En sådan ordning skulle sammantaget spara tid för polisens ingripande-verksamhet att behöva åka långa sträckor enbart för att fastställa identitet på den som gripits, även tiden för den som frihetsberövats kan kortas. Berörda ordningsvakter skulle snabbare kunna återgå till uppgiften att upprätthålla allmän ordning inom aktuellt bevakningsområde.

Att en ordningsvakt får möjlighet att söka efter en identitetshandling borde inte innebära en avsevärd större kräkning jämfört med den rätt ordningsvakter har idag avseende skyddsvisitation i syfte att söka efter farliga föremål.

Fixing Broken Windows

Enligt den s.k. New York-modellen³ ska samhället uppmärksamma och beivra ”vardagsbrott” som t.ex. skadegörelse och klotter, offentlig uriner, buskörning i bostadsområden, brott som skapar otrygghet för människor. Om samhället inte tar tag i den typen av brott signalerar myndigheterna att det är fritt fram att fortsätta, beteendet är ok. Det leder till att de kriminella får större spelrum och även utvecklar sin kriminalitet mot grövre brottslighet.

Externa samverkanspartners föreslår att ordningsvakt ska ha möjlighet att utfärda rapport vid enklare bötesbrott som spårbeträdelse och ”tågsurfning”. Åtgärderna skulle kunna anses ligga i linje med den s.k. New York modellen. Ordningstvakter bidrar även till trafiksäkerhetsuppdraget genom att minska risken för tredje man allvarligt skadas eller dödas inom transportsystemet genom att t.ex. förhindra obehörigt spårbeträdande och avvärja suicidförsök. Vid obehörigt spårbeträdande är det idag ordningsbot på 3000 kronor som enbart kan utfärdas av polis.

I denna rapport lämnas dock inte något sådant förslag till lagändring då alla typer av rapportering av brott i praktiken skulle innebära att ordningstvakter ges rätt att meddela en laga kraft vunnen dom.

Ordningstvacters befogenhet att förstöra alkohol

Ordningstvakter bör ges samma rätt som polisman att med stöd av 2 § 1 a lag (1958:205) om förverkande av alkohol m.m. få förstöra beslagtagna alkohol av ringa värde.

Ordningstvakter får enligt 2 § p. 3 lag (1958:205) om förverkande av alkohol m.m.(LFA) beslagta sprit, vin, starköl och andra jästa alkoholdrycker i anknytning till allmän sammankomst, offentliga tillställningar eller inom ett trafikföretags territorium.

Även i detta avseende krävs att ordningstvakt ska tillkalla polis för att överlämna beslaget av alkohol. Tillkallad polis får då, om värdet är ringa, förstöra alkoholen på plats med stöd av 2 § 1 a st LFA.

Genom att ge ordningstvakt samma befogenhet som polisman att med stöd av 2 § 1 a LFA förstöra alkoholen på plats skulle samma positiva effekter uppnås som i föregående exempel om att ge ordningstvakt rätt att identifiera med stöd av 19 § 2 st polislagen.

³ Kelling. George; Coles, Cathrine (1997), *Fixing Broken Windows, Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities* ISBN 976-0-684-83738-3

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningstvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

1.1.6 *Förkunskapskrav, handledning och förordnande*

Förkunskapskrav

Bevakningsbranschens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (BYA) har framfört önskemål att förkunskapskrav för tillträde till den särskilda utbildningen för 3 § LOV bör vara väktare/skyddsvaktbehörighet eller minst motsvarande kunskapsnivå.

Handledning/mentorskap

Utbildningen, enligt BYA, bör kompletteras med någon form av praktisk yrkesträning, mentorskap eller handledning, i syfte att erfarna ordningsvakter kan överföra kunskap och erfarenhet till nyanställda. Med största sannolikhet finns en tyst kunskap⁴ hos erfarna ordningsvakter. En erfarenhet som skulle kunna tas tillvara och överföras till nyanställda om möjligheter skapades till handledning eller mentorskap samt reflektion kring tyst kunskap.

Enligt Polismyndigheten måste de juridiska frågorna redas ut innan ett förslag som rör praktisk yrkesträning kan antas.

Förordnande

En ordningsvakt förordnas av Polismyndigheten, enligt § 5 LOV. Förordnandet meddelas för viss tid, högst tre år.

En ordningsvakt med bättre utbildning och Polismyndighetens utökade kontrollfunktioner skapar förutsättningar för en längre förordnandetid. Arbetsgruppen föreslår med stöd av resonemanget ovan att den kommande översynen av ordningsvakter ska omhänderta förslaget att ett förordnande som ordningsvakt ska gälla i fem år.

1.2 **Nationell enhetlig process för antagning till grundutbildningen för ordningsvakter**

Ju närmre samverkan blir mellan polis och ordningsvakter desto viktigare att de individer som förordnas är tillförlitliga, bedömda utifrån lämplighet och har genomgått vandelsprövning. Lagförslag har tidigare lämnats in rörande en utökad registerkontroll. Det finns uppgifter som visar att det finns ordningsvakter som har olämpliga kontakter med grovt kriminella personer men saknar anmärkningar i misstanke- och belastningsregister.

⁴ Tyst kunskap i arbetslivet, rapport från Uppsala universitet 2014

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

Polis och ordningsvakt bör antas, till respektive utbildning på samma sätt, idag sker antagningen för poliser via Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM). Att överlåta antagningsprocessen till TRM skulle innebära en renodling av polisens uppdrag.

Att rekrytera rätt individer till yrket är kritiskt för att kunna lyckas få ordningsvakter som är resistent mot otillåten påverkan/otillbörlig påverkan och som förstår att inte agera ”nyttiga idioter” eller insiders. Att minimera det *inre hotet* är kritiskt för att Polismyndigheten ska kunna utföra sitt uppdrag.

1.2.1 ***Polisutbildningen bör kompletteras***

Polisutbildningen bör kompletteras avseende ordningsvaktens befogenheter samt polisens roll som förman. En polis ska ha kunskap om vilka befogenheter och skyldigheter en ordningsvakt har samt att ordningsvakten enligt 6 § lagen (1980:578) om ordningsvakter är skyldig att lyda polisens order som rör tjänsten som ordningsvakt. Utbildningen bör även innehålla exempel på situationer där polismans order till ordningsvakt kan innebära att Polismyndigheten har ett visst begränsat arbetsmiljöansvar, som vid gemensamt arbete vid idrottsarenor eller vid särskild händelse. Polisens kunskap om ordningsvaktens roll och befogenheter behöver förbättras, det råder på många håll en osäkerhet kring förmanskap och på vilket sätt poliser och ordningsvakter ska samverka.

1.3 **Gemensamt kommunikationssystem**

Polis och ordningsvakter bör ha ett gemensamt kommunikationssystem, företrädesvis Rakel, i syfte att för att förbättra polisens förutsättningar att kunna leda ordningsvakter. Ett arbete pågår rörande bl.a. nyttoberäkning.

1.3.1 Erfarenheter från pilotprojekt Rakel till ordningsvakter

För att förbättra samverkan mellan polis och ordningsvakter kan med fördel Rakel användas. I rapporten *Rakel till ordningsvakter, projekt för bättre ledning och samverkan med ordningsvakter genom att utrusta dem med Rakel*⁵ beskrivs att användningen av Rakel, jämfört med mobiltelefon, gav en större kontinuitet och flexibilitet i hanteringen av ordningsvaksärenden genom att sambandet kunde upprättas snabbare och att Rakel erbjöd ordningsvakterna bättre förutsättningar i arbetet. Genom integration med polisens arbetssätt och tekniska system var ordningsvakterna tillgängliga och nåbara för polisen, både avseende förebyggande och operativa åtgärder. Därmed kunde ordningsvakter, med stöd av regionledningscentralerna (RLC), ingå i samverkansgrupperingar även med andra blåljusaktörer.

Det finns fem förutsättningar som behöver uppfyllas innan en fullskalig implementering påbörjas:

1. Ett nationellt distributionsnätverk för Rakelutrustning,
2. En ekonomisk modell som löser hur kostnader för distributionen av Rakelutrustning hanteras,
3. Ett integrerat och obligatoriskt utbildningsystem för Rakel som del i övrig ordningsvaksutbildning,
4. Fastställda processer och rutiner för samordnad hantering inom polisen av frågor rörande Rakel för ordningsvakter,
5. Tekniska lösningar som integrerar Rakel för ordningsvakter i polisens lednings-stödsystem.

Sedan rapporten skrevs 2016 har pilotprojektet utökats geografiskt och med fler deltagande ordningsvakter. Under åren 2015-2018 har pilotförsök genomförts i fem polisregioner och på 15 orter: Polisregion Bergslagen (Örebro, Karlskoga, Kumla, Falun, Bor-länge, Sälen), Stockholm (Stockholm, Visby), Öst (Linköping, Norrköping, Finspång), Mitt (Uppsala) och Nord (Boden, Umeå, Luleå). Pilotförsöken pågår även under 2019. Detta sammantaget talar för att det finns ett behov av samband med stöd av Rakel mellan polis och ordningsvakter.

Förutsättningarna för ett mer omfattande utrustande av ordningsvakter med Rakelapparater är att en juridisk och ekonomisk fråga löses. Den operativa förmågan är densamma oavsett vilket av nedanstående förslag som väljs.

- *Alternativ 1*

Ordningsvaksföretagen söker och erhåller egen licens, vilket inte är möjligt enligt gällande lagstiftning, i Rakelsystemet hos Myndigheten för samhällsberedskap (MSB) och bekostar inköp av Rakelterminal (ca

⁵ Slutrapport A339.617/2015

8500 kr/styck) och driftskostnader. I driftskostnader ingår t.ex. abonnemangs- (ca 9500 kr per år) och tillståndskostnader (ca 150 kr per år) samt personalkostnader för sambandsansvariga (SA), instruktörer och utbildare och IT-personal t.ex. för årlig återkommande omprogrammering med förberedande utbildning. Alla kostnader omfattar en Rakelterminal och exkl. moms.

- *Alternativ 2*

Polismyndigheten lånar ut Rakelterminaler till ordningsvakter och står för samtliga kostnader enligt vad som beskrivs i regleringsbrevet. Det bör utredas om det är möjligt att justera ersättningen för dessa ökade kostnader. Abonnemangsavgiften för Polismyndigheten är 214 196 000 kr per år och omfattar drygt 27 000 Rakelterminaler. Krav på tillstånd gäller inte Polismyndigheten, som dock inte är undantagen avgift. För Polismyndigheten (och Säkerhetspolisen – som numera är egen myndighet) får avgiftsuttaget sammanlagt uppgå till högst 1 500 000 kronor per år. Även här tillkommer det personalkostnader för sambandsansvariga (SA), instruktörer och utbildare, verksamhetsutvecklare Rakel och IT-personal. I detta alternativ ökar belastningen på Polismyndighetens Rakelpersonal, som redan är hårt belastad.

- *Alternativ 3*

Polismyndigheten hyr ut Rakelterminaler till ordningsvakter och ska ha full kostnadsteckning för bl.a. inköp av Rakelterminal och driftskostnader, jämför med hanteringen av Ekobrottsmyndigheten. Se över vilka lagar och förordningar som kan vara aktuella, bl.a. har § 4 i Avgiftsförordningen identifierats.

I alternativen går det att avgränsa kostnadsberäkningen till att omfatta samtliga ordningsvakter (ca 8300, varav ungefär hälften arbetar i auktoriserade bevakningsföretag) eller endast deras arbetsledare på samhällsviktiga objekt och de övergripande operativa arbetsledande resurserna på bevakningsföretag (ca 2000, varav ungefär 80 procent har direkt arbetsledande funktion och ca 20 procent är mer övergripande arbetsledande tjänstemän i driften). En lösning måste även presenteras för de ordningsvakter som är egenföretagare t.ex. ordningsvakter i glesbyggd som har yrket som bisyssla.

De samhällskritiska objekten, särskilt utsatta områden, har separata identifierade behov, där önskemålet är att samtliga ordningsvakter har en Rakelterminal med anledning av risk för hot och våld.

Oavsett alternativ är det ett krav att ordningsvakter erhåller tillräcklig utbildning i Rakelsystemet - för att kunna använda det på ett säkert och effektivt vis, och i Polismyndighetens arbetsmetodik, för att kunna uppnå en effektiv och säker samverkan med polisen som ytterst gynnar våra medborgare. Observera att ordningsvakter inte ska ha tillgång till Polismyndighetens talgrupper p.g.a. att endast polisanställda får använda dessa eller nummerserier för att inte förväxlas med polisanställda. Först

när val av alternativ har genomförts bör metodik sambandstjänst utvecklas i samarbete mellan ordningsvaksföretagen och Polismyndigheten.

1.4 Utrustning

BYA har framfört önskemål om en översyn av ordningsvaktens utrustning med anledning av den utsatthet och det våld som ordningsvakter ställs inför.

Polismyndigheten har även tagit emot en skrivelse från ordningsvakter med önskemål om OC-spray, även önskemål om fotfängsel av engångsmodell finns. Arbetsgruppen har diskuterat möjligheten för säkerhetsföretagen att köpa in kroppskameror⁶. För att kunna ta ställning i frågan rörande utrustning behöver Polismyndigheten statistik avseende ordningsvaktens användning av våldshjälpmiddel m.m., se Polismyndighetens rapport för åren 1990-2015.⁷

2 Polisen 2024

2.1 Förslag:

1. Införa en nationell samverkansmodell
2. Förslag till lagändring rörande tillstånd av § 3 LOV-områden
3. Genomföra ett pilotprojekt, enligt Soft” policing at hot spots – do police community support officers work? A randomized controlled trail.

2.2 Polisens övergripande mål inför 2024

- framgångsrik brottsbekämpning och uppklaring
- stark lokal närvaro
- attraktiv arbetsplats och samarbetspartners

Ordningsvakter kan medverka till att polisen uppfyller målen för 2024 och visionen att göra hela Sverige tryggt och säkert. De är en samarbetspartner för polisen. När polisen ska växa och bli fler medarbetare är det

⁶ Projekt om bärbara kameror rörande väktare och ordningsvakter pågår vid Göteborgs universitet 2019-2022.

⁷ Polismyndighetens användning av särskilda hjälpmedel för våldsanvändning.

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

viktigt att utveckla arbetsmetoder tillsammans med våra samarbetspartners. Ordningsvakter kan bli en rekryteringsbas för polisyrket.

Arbetsgruppen förordar i nuläget en samverkansmodell⁸ som är utvärderad av Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och som Beredningsenheten vid Noa föreslår som modell i utsatta områden. Arbetsgruppen anser att processägaren för brottsförebyggande arbete ska besluta om vilken modell som ska vara nationell.

En förutsättning för samverkan är att det finns en modell som bygger på organisation och inte på ”eldsjälar”. En nationell grundmodell med möjlighet till lokal anpassning som bidrar till att effektivisera det kunskapsbaserade trygghetsskapande arbete som polis, kommun och andra aktörer utför. Genom en strukturerad samverkan som innehåller en gemensam lägesbild, analys, prioritering, genomförande samt uppföljning ges förutsättningar för en ökad trygghet i det offentliga rummet. En metod att minska och förebygga otrygghet genom tidiga insatser när problem uppstår eller är på väg att kunna hända.

Samverkan måste ske på flera nivåer, nationell, regional och lokal nivå. De poliser och ordningsvakter som arbetar längst fram i respektive organisation ska veta och känna att samverkan ingår som en del i uppdraget. Det finns regionala exempel på avtal mellan Polisregion och säkerhetsföretag.

När respektive ledningsnivå är överens om innehåll i samverkan blir det tydligt för poliser och ordningsvakter i linjeverksamhet vad som förväntas av dem. Det måste tydliggöras vilken information polisen får dela med ordningsvakter.

Det finns exempel på ordningsvakter som deltar i samverkansövningar och vid polisens utsättningar på sin fritid samt yttre befäl inom polisen som lämnat ut sitt privata telefonnummer för att kunna agera dygnet runt jour till ordningsvakter, det är inte hållbart på sikt.

I 7 § LOV framgår att en ordningsvakt ska hålla Polismyndigheten underrättad om förhållanden som rör hans eller hennes verksamhet och är av sådan art att de bör komma till myndighetens kännedom. Det kan t.ex. vara att ordningsvakten misstänker att det sker narkotikaförsäljning till ungdomar. I dessa situationer ska ordningsvakten veta vem som är mottagare av informationen, en mottagare bör ha möjlighet att lämna återkoppling.

I den föreslagna 3 § LOV- utbildningen bör det ingå vilka uppdrag kommun, skola och socialtjänst har i syfte att öka förståelsen för nyttan med samverkan. En ordningsvakt ska veta att Socialtjänsten har till uppgift att förebygga att barn och ungdomar dras in i våldsbejakande extremism samt att det finns en möjlighet för ordningsvakten att göra en anmälan,

⁸ Effektiv samordning för trygghet, EST, handbok från Örebro universitet 2016

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

enligt Socialtjänstlagen § 14, då de misstänker att barn och ungdomar riskerar att fara illa.

För att skapa förutsättningar för trygghetsskapande åtgärder genom mer effektiv samverkan mellan polis och ordningsvakter bör det därför inom ramen för den kommande översynen av lagen om ordningsvakter även utredas vilka kriterier som ska gälla för 3 § LOV-områden. Som ett exempel på hur samverkan kan fungera kan nämnas det arbete som PCOS (Police Community Support Officer) utför i England. I en studie av Ariel et al.⁹ framkommer att PCOS genom sin närvaro på hot spots områden kan bidra till minskad brottslighet och färre grova våldsbrott.

I FAP 573-1 framgår hur samverkan ska ske på nationell och regional nivå med arbetsmarknads och branschorganisationer. Säkerhetsföretagen poängterar att det måste finnas en struktur som gör att det går att följa upp på nationell nivå.

I beslut¹⁰ framgår att varje region ska ha en ordningsvaktsansvarig och varje lokalpolisområde ha minst en ordningsvaktssamordnare. Kontaktytor mellan Polisregionens ledningsgrupp och ordningsvaktsansvariga samt en kontaktyta mellan Polisregionen och arbetsmarknads och branschorganisationer skapar förutsättningar för samverkan som kan bidra till polisens mål för 2024.

BYA instämmer i att Polismyndighetens bör ha en större möjlighet att vara flexibel gällande att ge tillstånd enligt § 3 LOV. Därtill är det ytterst viktigt att en s.k. sakägare finns samt att myndigheten kan ställa villkor på ex. antal ordningsvakter etc., vilket skulle vara en viktig aspekt rörande arbetsmiljön för bevakningsbranschen.

⁹ "Soft" policing at hot spots – do police community support officers work? A randomized controlled trial. Ariel, B., Weinborn, C., Sherman, L. Journal of Experimental Criminology, September 2016, Volume 12, Issue 3, pp 277--317

¹⁰ Det s.k. 19-punktsprogrammet A 502.024/2015, beslut av Rikspolischefen

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

3 Otillåten påverkan, tystnadsplikt, bisysslor och utredningar rörande ordningsvakter

3.1.1 Förslag

1. Att Särskilda utredningars förordning (SFS 2014:1106)) om handläggning av brott av anställda inom polisen och vissa befattningshavare även ska omfatta ordningsvakter avseende utredningar och spaningsuppslag som skett både i och utanför tjänsten. SU ska underrätta RA för hantering av frågan om ordningsvaktsförordnanden.
2. Särskilda utredningars förordning (SU 2014:1106) om handläggning av brott av anställda inom polisen och vissa befattningshavare även ska omfatta ordningsvakter avseende utredningar och spaningsuppslag som rör både i och utanför tjänsten.
3. Utbildning om risken för otillåten påverkan ska ingå i utbildningen, grund- och fortutbildningen.
4. Ta ställning vilka sysslor som är förenliga med uppdraget som ordningsvakt samt informera om regler för bisyssla.
5. Regler om tystnadsplikt bör ses över avseende säkerhet i stort, inte enbart uppgifter om enskild.

3.1.2 Handläggning av ärenden om brott alternativt felaktigt handlande av ordningsvakt

I *Ds 2003:50 Ordningsvakter och väktare* föreslogs att anmälningar mot ordningsvakter när det gäller brott i tjänsten ska handläggas på samma sätt som anmälningar mot anställda vid polisen. Behovet av att få till en sådan ordning kvarstår. Bedömningen är att all brottslighet ska ingå, det vill säga oberoende av om brottet skett i tjänsten eller inte. Förslaget påverkar Åklagarmyndigheten, ett antagande är att SU kommer att redovisa fler ärenden men den totala summan av redovisade ärenden från SU och polisregioner bör ej påverkas i någon större omfattning.

I sammanhanget är det också viktigt att peka på den ordning där ärenden som rör polisanställda överlämnas till PAN. Arbetsgruppen rekommenderar att SU ska underrätta RA för hantering av frågan om ordningsvaktsförordnanden.

Det kan också övervägas om SU även ska underrätta ordningsvaktens arbetsgivare i de fall det finns en arbetsgivare, frågan bör utredas i samråd med RA.

3.1.3 *Utbildning av påverkansbrott mot ordningsvakter*

I projekt Medarbetarskydd¹¹ gjordes en enkätundersökning bland polisanställda. Resultaten visade bland annat att 64 procent av de polisanställda inte vid något tillfälle anmäler påverkansbrott de utsätts för. Endast 14 procent anmäler alla påverkansbrott. Skälen som angavs för att inte anmäla var bland annat att anmälan inte förväntades leda någon vart, brottet var en småsak och att anmälan ändå skulle nedprioriteras. För att stärka medarbetarskyddet genom att effektivisera utredningar av påverkansbrott föreslår projekt Medarbetarskydd i *avsnitt 3.2.1* att samtliga brott som innefattar otillåten påverkan och trakasseri av en polisanställd ska utredas inom en och samma utredningsenhet i polisregionen och av utredare med särskild kompetens inom medarbetarskyddsområdet. Projekt Medarbetarskydd konstaterar också att detsamma ska gälla om en sådan brottslig handling riktas mot en närstående till en polisanställd med anledning av dennes anställning vid Polismyndigheten.

Om förslaget går igenom bör det övervägas om även ordningsvakter ska omfattas av samma skydd som polisanställda. Ordningstvaktens risk för påverkansbrott borde vara minst densamma som för polisen.

3.1.4 *Utbildning ska ge en ökad kunskap om risk för otillåten påverkan*

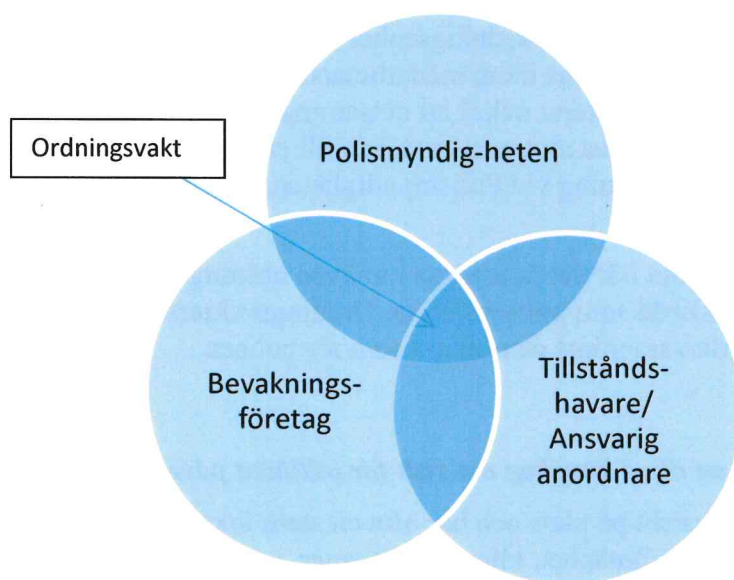
Ordningstvakter är fysiskt på plats och har ofta en stark lokal närvaro. Ordningstvakter träffar allmänhet, klienter, patienter, kunder etc. i sitt arbete. Många direkta kontakter är en riskfaktor för hot, våld och trakasserier. Men mest utsatta är de yrkesgrupper som hanterar pengar eller värdefulla varor som t.ex. ordningstvakter, väktare och butiksanställda. Andra yrken med hög risk är de som kan komma i kontakt med aggressiva och provocerande människor. Då handlar det till exempel om sjukvårdspersonal, ordningstvakter, poliser och vårdare. Grupper som också har en förhöjd risk att drabbas är t.ex. anställda i kollektivtrafiken omsorg, socialförvaltning och skola.

I projekt Medarbetarskydd visar enkätresultatet att 62 procent av ingripandepoliserna och 56 procent av arresttvakterna utsätts för minst ett subtilt hot, som inte utgör eller kan bevisas vara ett brott, under en tolv månadersperiod. Motsvarande siffror för trakasserier är 26 respektive 27 procent.

Arbetsgruppen rörande ordningstvakter anser att ordningstvakter genom utbildning, grund- och fortutbildning, ska ges bättre förutsättningar att stå emot otillåten påverkan.

¹¹ Dnr A471.902/2017.

Att arbeta som ordningsvakt innebär automatiskt dubbla om inte tripla lojaliteter. Hänsyn ska tas till uppdrag från tillståndshavare/ansvariga anordnare, bevakningsföretaget som är arbetsgivare och till Polismyndigheten. De olika intressekonflikterna kan leda till att dessa lojaliteter kommer i konflikt med varandra. Bevakningsföretag är auktorisationspliktiga och en utvecklingsmöjlighet är att auktorisationen för ordningsvakter skulle kunna återkallas om företaget brister i att hantera frågorna kring lojalitet. Forskning¹² visar att det är enkelt att tänja på den etiska kompassen vid dubbla lojaliteter då viljan att passa in är stark.

Lojalitetsplikt, meddelarfrihet och tystnadsplikt

En anställd har en långtgående lojalitetsplikt mot sin arbetsgivare. Lojalitet krävs inte bara i det vardagliga arbetet utan också i den virtuella världen som exempelvis på sociala medier.

Arbetstagarens lojalitetsplikt innebär att hen är skyldig att sätta arbetsgivarens intressen före sina egna och inte får vidta handlingar som kan skada arbetsgivaren. Förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare grundar sig på ömsesidig lojalitet och förtroende.

Bryter den anställda mot lojalitetsplikten kan han eller hon bli uppsagd.

¹² Experiences of Swedish Military Medical Personnel in Combat Zones. Military Medicine, 179, 8:821, 2014. Lundberg, K., Kjellström, S., Jonsson, A., Sandman L.

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

En utökad samverkan mellan polis och ordningsvakt innebär att ordningsvakter får en större insyn i myndighetens verksamhet vilket utgör en risk för att uppgifter som polisen delar med ordningsvakter inom ramen för samverkan kan komma att spridas. Den tystnadsplikt för ordningsvakt som idag gäller enligt 11 § lag (1980:578) om ordningsvakter är avgränsad till att inte obehörigen röja eller utnyttja vad ordningsvakt på grund av uppdrag enligt denna lag (LOV) har fått veta om enskilda personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för beivrandet av brott.

Då nuvarande tystnadsplikt inte täcker alla former av information som polis behöver dela med ordningsvakter gör att bedömningen att dessa regler bör ses över inom ramen för Regeringens kommande översyn av ordningsvaktslagen

3.2 Ideellt arbete och bisyssla rörande ordningsvakter

Det finns uppgifter om att ordningsvakter ibland arbetar ideellt vid vissa evenemang. Det ideella arbetet är oftast obetalt. Ibland kan omkostnader som utlägg eller direkta kostnader ersättas och ibland kan man få ett arvode. Ideellt¹³ arbete innebär att:

- arbetsinsatsen bygger på frivillighet och grundar sig inte på avtal
- arbetet görs inte av personliga ekonomiska skäl
- arbete utförs inom ramen för en ideell verksamhet

Reglering av ordningsvaktens bisysslor

En del ordningsvakter, framförallt i glesbygd, är anställda på deltid. För individen betyder det en möjlighet att inneha flera anställningar. Så problematiken med bisyssla finns.

Bisyssla inom Polismyndigheten

Polismyndigheten har som rättsvårdande myndighet en restriktiv syn på vilka bisysslor polisanställda kan ha. Som polisanställd ska man inte åta sig bisysslor som strider mot reglerna samt informera om sina bisysslor om arbetsgivaren begär det.¹⁴ Då bisysslor har konstaterats ha en ökad risk för otillåten påverkan bör Polismyndigheten även ha kontroll över vilka bisysslor ordningsvakter har eftersom yrket innebär ett myndighetsutövande uppdrag.

Uppgift om bisyssla bör inhämtas före utlämnande av ordningsvaktsförordnande och ny fråga bör ställas vid förnyande av förordnande.

¹³ <https://www.kfo.se/avtal--radgivning/anstallning/ideellt-arbete-lonearbete/> 2019-07-25

¹⁴ Handbok bisysslor A378.044/2016

4 Omvärldsbevakning

4.1.1 Omvärldsbevakning av tre länder

Inom projektet har en omvärldsbevakning genomförts, se bilaga 2. Uppdraget bestod i att ta fram ett översiktsdokument gällande:

- Generella trender i omvärlden
 - en jämförande analys mellan några utvalda länder och undersöka följande faktorer:
 - samverkansformer mellan polis och privat säkerhet
 - utrustning för ordningsvakter
 - de befogenheter som föreligger ordningsvakter
 - Preliminärt utvalda länder är Nederländerna, Schweiz och Israel. Bakgrunden är att det komparativa värdet i studien ökar om det görs med länder som strukturellt liknar Sverige socioekonomiskt och strukturellt eller utgör ett i övrigt intressant exempel på utvecklingstendenser. Intressant är även att söka uppslag utanför det Nordiska perspektivet. Huvudtanken är dock att de tre utvalda exemplärländerna ska ge bilder på trenderna.

4.1.2 *Nederländerna*

Ordningsvakter i Nederländerna får inte bära någon form av vapen eller handfängsel. Den nederländska marknaden för säkerhetsföretag liknar i stort den i Sverige. Under de senaste åren har man kunnat observera en trend där globala aktörer börjat få uppgifter som tidigare hanterades av rättsväsendet som t.ex. byggande och förvaltning av privata fängelser, förvar av frihetsberövade asylsökande, elektronisk övervakning, provtagande och eftervård för interner som avtjänat straff. Andra områden där man kan se tillväxt som rör kriminaltekniska undersökningar, förebyggande av recidivism och rutinbetonade polisuppgifter som t.ex. övervakning.

Talande för denna utveckling är att branschen uppvisar en oerhörd utveckling och omsättning under de senaste två eller tre decennier.

4.1.3 *Schweiz*

I Schweiz finns inget enhetligt regelverk för de krav gällande utbildning, bakgrundskontroller och liknande som vi sett gällande främst Nederländerna, men även Israel. Branschen har varit i stort sett oreglerad fram till nyligen, men under de senaste årens så har det förts en omfattande debatt både i media likväl som på politisk nivå gällande reglering av standarder för branschen, t ex gällande utbildningsnivå, standarder för utrustning etc.

Precis som i de andra studerade länderna så har även Schweiz uppvisat en markant tillväxt i antalet företag och ordningsvakter.

Ett växande inflytande från privata säkerhetsbolag har observerats i hela Schweiz under en längre tid där man sett att fler och fler uppgifter, som ursprungligen föll under polisens domän har mer och mer tagits över av ordningsvakter. Uppgifter såsom ordningshållning vid tågstationer och asylboenden, fängstransporter och ordningshållning i kommuner.

4.1.4 *Israel*

I Israel bär nästan alla säkerhetsvakter skjutvapen, detta har motiverats främst med att det behövs för att förhindra terrorattacker och annat pågående dödligt våld.

Det är vanligt att man vid platser med ett stort antal besökare, såsom Jerusalem Central Bus Station, att ordningsvakter använder röntgenmaskiner och metallbågar för att kontrollera passagerarna och deras väskor. Det finns ett statligt regelverk, även om det inte är lika reglerat som det i Nederländerna, som sätter ramarna för utbildning och bakgrundskontroller av de som ska anställas som ordningsvakter.

Med början efter den andra intifadan vid millenniumskiftet, kunde observatörer i landet skönja en ny trend, nämligen att staten börjat använda privata civila ordningsvakter på kontrollpunkter, för att bevaka skyddsbarriären och även sköta inpassering i fängelserna. Civila ordningsvakter bevakar också israeliska bosättningar på Västbanken men även kontrollpunkter och gränsövergångar inuti och på gränsen till Västbanken men även på övergångarna till Gaza.

5 IT-stöd för ordningsvakter

5.1 Beslut, ta fram IT-stöd för:

1. Tjänstgöringsanmälan.
2. Avrapportering.

Målbild

Ordningsvakter utbildas och förordnas av polisen, som också sköter tillsynen. Ordningsvakter lyder under Polismyndigheten och är skyldig att lyda polisens order som rör tjänsten som ordningsvakt. Ordningsvakter har rapporteringsskyldighet gentemot polisen och ska lämna rapport när de får kännedom om brott.

Polismyndigheten ska ha en god ordning rörande vilka ordningsvakter som är i tjänst, område/plats samt behörigheter.

Ett arbete pågår t.o.m. december 2020 med att ta fram dessa IT-stöd, medarbetare från regioner och säkerhetsföretag deltar i arbetet, uppdraget finns med i IT-planen för 2020.

6 Ordningsvaktens roll vid särskild händelse, kris och krig

6.1 Förslag

1. 3 § LOV- utbildning ska ge en fördjupad kunskap avseende vad som förväntas av en ordningsvakt vid en särskild händelse.
2. Polisen ska kontakta säkerhetsföretagen för om möjligt samplanera och genomföra övningar med ordningsvakter i syfte att öka förmågan vid större händelser.
3. Arbetsmiljöansvaret bör förtydligas avseende polisens ansvar för ordningsvakter vid särskild händelse vid de tillfällen polisen övertar förmanskapet.
4. Vid händelse av krig bör ordningsvakterna i möjligaste mån fortsätta verka i sitt grunduppdrag d.v.s. upprätthålla allmän ordning. Vilket innebär att ordningsvaktens krigsplacering bör ses över. Utred om ordningsvakter vid kriser och liknande ska kunna tas i anspråk av Polismyndigheten.
5. Utred hur samverkan ska ske med säkerhetsföretag vid en särskild händelse, kris eller krigssituation t.ex. avseende samband via ledningscentraler och stabsarbete.
6. Lagförslag rörande utökning av ordningsvaktens befogenhet, i 3 § LOV- område, att t.ex. vid en förhöjd hotbild kunna genomföra visitationer vid ingång till centralstationer och dylika platser.

6.2 Ordningsvaktens förmåga vid särskild händelse

Förmågan hos ordningsvakter att stödja polismyndigheten vid särskild händelse varierar över landet enligt polisregionerna. Polismyndigheten har inte kravställt vilken förmåga en ordningsvakt ska ha vid dessa situationer. Många gånger är ordningsvakter först på plats vid skjutningar, sprängningar eller olyckor.

I fortbildning och grundutbildning för ordningsvakter finns ett teoretiskt block om två timmar som behandlar medvetandehöjning kring terrorism. Blocket ger en bild av utmaningar kring terrorism, tillvägagångssätt vid at-

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

tentat och en modell för att ordningsvakten enkelt ska arbeta med risk och sårbarhetsanalys och egen mental förberedelse.

I den föreslagna 3§ LOV-utbildningen ska ordningsvaktens roll vid särskild händelse ingå. En ordningsvakt ska känna till vilka åtgärder som leder till en minskning av skador vid ett eventuellt attentat t.ex. arbete med folkmassa och in alternativt utrymma. En ordningsvakt ska känna till vilken information polis, räddningstjänst och sjukvård behöver få vid en skadeplats. Även en teoretisk del avseende CBRN-E och farliga föremål i syfte att få en grundläggande förståelse ska ingå.

Innehållet i 3§ LOV-utbildning för ordningsvakter bör överensstämma med vad poliser som genomgår grundutbildning vid Polishögskolan får under sin utbildningstid vad avser ämnet arbete med folkmassa. En ordningsvakt ska kunna utföra livräddande åtgärder på sig själva, kamratvård och därigenom sammantaget kunna genomföra livräddande åtgärder för allmänhet i situationer som inte konkurrerar med huvuduppdraget.

Arbetsmiljöansvaret bör förtydligas avseendeför polisens ansvar för ordningsvakter vid särskild händelse vid de tillfällen polisen övertar förmanskapet. Det är inte tydligt vilket arbetsmiljöansvar vid dessa tillfällen.

Polisen ska kontakta säkerhetsföretagen för om möjligt samplanera och genomföra övningar med ordningsvakter i syfte att öka förmågan vid större händelser.

Samverkansövningar vid platser som polisregionerna anser är viktiga. En möjlighet för båda yrkesgrupperna att öva tillsammans, för att vid ett skarpt läge ha en väl inarbetad förmåga. Ordningsvakten har ofta lokal kännedom, hittar i byggnader och kan vara behjälplig för polis och räddningspersonal

6.2.1 *Kris*

Det är inte klarlagt vilken roll ordningsvakten ska ha vid en krissituation. Myndigheten för samhällsberedskap (MSB) har ett brett uppdrag för att stödja andra i syfte att samhället ska bli säkrare, med utgångspunkt från målen för samhällets säkerhet.

Det bör utredas hur ledning av samt samverkan med säkerhetsföretagens ordningsvakter ska ske enligt krisberedskapsmodellen.¹⁵ I krisberedskapsmodellen är samverkan central. Respektive Länsstyrelse ansvarar för att erbjuda och skapa samverkansplattformar för aktuella aktörer inom sitt geografiska ansvarsområde.

Samverkan med säkerhetsbranschen enligt denna modell innebär att bevakningsföretagen, läs ordningsvakter, kan delta i redan etablerad samverkansmodell.

¹⁵ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap-civilt-forsvar/samverkan-och-ledning/gemensamma-grunder-for-samverkan-och-ledning-vid-samhallsstorningar/>

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

6.3 Krig

Att fortsätta upprätthålla allmän ordning och utföra trygghetsskapande åtgärder där många människor samlas torde vara en viktig uppgift för ordningsvakter även i krig. Det bör utredas om ordningsvakter ska fortsätta verka i sitt grunduppdrag vid en krigssituation.

Polisen är en del av det civila försvaret vars syfte är att skydda befolkningen, säkerställa samhällsviktiga funktioner samt ge stöd till Försvarmakten i händelse av höjd beredskap och krig. Polislagen gäller även i krig och Polismyndighetens ansvar för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp kvarstår.

Polismyndigheten saknar uppgifter om hur många ordningsvakter som är krigsplacerade samt om det får konsekvenser för förmågan att upprätthålla allmän ordning om ordningsvakter som är svenska medborgare krigsplaceras till andra uppdrag.

I Förvarsberedningens rapport *Motståndskraft*¹⁶ föreslås att, förutom föreslagna förstärkningsresursen, bör det undersökas om det finns möjlighet att krigsplacera och under höjd beredskap inom polisen organisera lämplig personal som verkar inom t.ex. bevakningsföretag. Denna personal ska under polisens befäl agera skyddsvakter.

Förvarsberedningen betonar att Försvarmaktens och hemvärnets behov av personal är prioriterade och att bevakningsföretagen har viktiga uppgifter även vid höjd beredskap och i krig.

En tolkning utifrån resonemanget ovan kan vara att *lämplig personal* inte avser ordningsvakter. Försvarmaktens krav på polismyndigheten vid höjd beredskap och krig är att upprätthålla ordning och säkerhet, det vill säga att fortsätta utföra grunduppdraget. Där har ordningsvakten en viktig roll.

6.4 Lagändringsförslag rörande visitation

Ordningsvakter bör ges utökade möjligheter att genomföra säkerhetskontroller¹⁷, bilaga 3, och biträda vid polisens säkerhetskontroller på platser i offentliga rum, t ex resecentrum eller andra samlingsplatser för allmänhet om det finns anledning att befara att det kan komma att förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom på platsen.

¹⁶ Ds 2017:66 Motståndskraft Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025

¹⁷ Se Maria Emanuelssons rättsanalys rörande kroppsvisitation, bilaga 3.

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

7 Polisens organisation rörande ordningsvakter

Ansvarsfördelning inom polisen

Beslut om ansvarsfördelning, det s.k. 19-punkts program¹⁸ inom Polismyndigheten avseende handläggning av ordningsvaktsärenden och liknande ärenden fattades av dåvarande rikspolischefen den 27 november 2015. Vilket innebär att Rättsavdelningen är processägare och Nationella operativa avdelningen (NOA) har ett strategiskt övergripande ansvar som är av operativ karaktär.

NOA ska verka för att uppgifter i 19-punkts-programmet utförs på ett enhetligt och effektivt sätt av polisregionerna. Vilket innebär att, i samverkan med polisregionerna, säkerställa att ordningsvakter har rätt förmåga, utrustning och utbildning för sitt uppdrag.

NOA ska ansvara för samverkansmöten med berörda arbetsmarknads- och branschorganisationer enligt förordning (1989:149) om bevakningsföretag m.m.

Polisregionerna ansvarar för att bedöma hur många ordningsvakter det finns behov av och gentemot HR-avdelningen kravställa utbildningsinnehåll, antalet utbildningstillfällen och lämplighetsprövning. Polisregionerna ska också ansvara för genomförandet av de operativa kontakterna med ordningsvakterna, såsom arbetsledning, gemensamma utsättningar och tillsyn. Varje region har en ordningsvaksansvarig och varje lokalpolisområde har minst en ordningsvaktssamordnare.

HR-avdelningen ska ha ett övergripande ansvar för Polismyndighetens rekryterings- och utbildningsbehov samt ansvar för urvalsprocessen inför och genomförandet av ordningsvaktsutbildningar. Hr ska också delta i årliga samverkansmöten med bevakningsbranschen. Den del som rör organisation av Polismyndighetens ordningsvaktsutbildning utreds för närvarande av HR i samverkan med Rikspolischefens kansli.

I nuläget finns inget behov av översyn avseende det s.k. 19 punkts program, samverkan mellan NOA, HR och RA samt polisregionerna har utvecklats under 2019.

Rapporten fastställd måndagen den 23 mars 2020

Stefan Hector, chefen för Operativa enheten

¹⁸ Det s.k. 19-punktsprogrammet A 502 024/2015, beslut av Rikspolischefen

Hur Polismyndigheten tillsammans med 8 300 ordningsvakter gör hela Sverige tryggt och säkert.

